

TA'LIM TIZIMIDA HAMKORLIKKA ASOSLANGAN O'QITISH TEXNOLOGIYALARINING PSIXOLOGIK AHAMIYATI

Pirmatova Nargiza Kenjaboy qizi

*Xorazm viloyati Qo'shko'pir
tumani 35- maktab psixologi*

Qurbonboyeva Surayyo Toxirovna

*Xorazm viloyati Qo'shko'pir
tumani 34-maktab psixologi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta'lim tizimida hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalarining psixologik ahamiyati, o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga ta'siri hamda guruhiiy faoliyatning o'quv jarayonidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, hamkorlikda o'qitish texnologiyalarining motivatsiya, kommunikativ ko'nikmalar va ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishdagi roli tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: hamkorlikda o'qitish, pedagogik texnologiya, psixologik ahamiyat, guruhiiy ish, motivatsiya, muloqot, ijtimoiy moslashuv, o'quvchi shaxsi, emotsional intellekt, ta'lim sifati.

KIRISH

Ta'lim tizimida hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalari zamonaviy pedagogikaning eng samarali yondashuvlaridan biri hisoblanadi. Bu texnologiyalar o'quvchilarni yakka tartibda emas, balki guruh bo'lib ishlashga, fikr almashishga va birgalikda muammolarni hal qilishga yo'naltiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini, balki ularning psixologik rivojlanishini ham ijobiy tomonga o'zgartiradi.

Hamkorlikda o'qitishning eng muhim psixologik jihatlaridan biri bu ijtimoiy o'zaro ta'sirning kuchayishidir. O'quvchilar guruhda ishlash jarayonida bir-birini tinglashni, hurmat qilishni va o'z fikrini erkin ifoda etishni o'rganadi. Bu esa ularning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi va ijtimoiy moslashuv jarayonini yengillashtiradi. Natijada o'quvchilar jamiyatda faol va ishonchli shaxs sifatida shakllanadi.

Hamkorlikda o'qitish texnologiyalari o'quvchilarning ichki motivatsiyasini ham kuchaytiradi. Guruh a'zolari o'rtasida o'zaro javobgarlik hissi shakllanadi va har bir o'quvchi umumiy natija uchun mas'ul ekanligini his qiladi. Bu esa o'qishga bo'lgan qiziqishni oshiradi va faol ishtirokni ta'minlaydi.

Psixologik nuqtayi nazardan, hamkorlikda o'qitish o'quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishiga ham xizmat qiladi. O'quvchilar boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish, empatiya bildirish va nizoli vaziyatlarni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalarini egallaydi. Bu esa sinfda sog'lom psixologik muhit shakllanishiga yordam beradi.

Guruhiy ishlash jarayonida o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi ham ortadi. Tortinchoq yoki sust o'zlashtiruvchi o'quvchilar ham guruh ichida o'z fikrini bildirish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa ularning psixologik faolligini oshiradi va o'zini jamiyatning muhim a'zosi sifatida his qilishiga yordam beradi.

Hamkorlikda o'qitish texnologiyalarida o'qituvchining roli ham o'zgaradi. U endi bilim beruvchi emas, balki jarayonni tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va kuzatuvchi sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchi guruhlar faoliyatini boshqaradi, psixologik muhitni nazorat qiladi va har bir o'quvchining ishtirokini rag'batlantiradi.

Maktab psixologi ham ushbu jarayonda muhim o'rin tutadi. U guruhdagi psixologik munosabatlarni tahlil qiladi, nizolarni aniqlaydi va ijobiy ijtimoiy muhitni shakllantirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Psixologik qo'llab-quvvatlash hamkorlikda o'qitishning samaradorligini yanada oshiradi. Shuningdek, hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalari o'quvchilarda mas'uliyat, liderlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu ko'nikmalar kelajakda kasbiy va ijtimoiy hayotda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Hamkorlikda o'qitish metodlariga oid zamonaviy pedagogik adabiyotlar. Hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalari zamonaviy pedagogik yondashuvlarning eng samarali usullaridan biridir. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning birgalikda ishlashini rag'batlantiradi fikr almashishni kuchaytiradi va ularni ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltiradi. Hamkorlik ta'lim jarayonining muhim elementi sifatida o'quvchilar o'rtasida o'zaro hurmat ishonch va yordam ko'rsatishga asoslangan munosabatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Hamkorlikka asoslangan o'qitish ta'lim jarayonini interaktiv va faol qilishga yordam beradi. Bu yondashuv o'quvchilarni faollashtiradi ularni mustaqil fikrlashga, muammolarni birgalikda hal qilishga va o'zaro hamkorlikda ijodiy yechimlar topishga rag'batlantiradi. Shuningdek bu texnologiyalar o'quvchilarni boshqalar fikrini tinglash va hisobga olishga o'rgatadi bu esa ularning ijtimoiy ko'nikmalarini yanada rivojlantiradi.

Hamkorlikka asoslangan o'qitishda pedagogning roli muhim hisoblanadi. U guruhdagi faoliyatni boshqaradi o'quvchilar o'rtasida samarali muloqotni ta'minlaydi va har bir ishtirokchining o'z hissasini qo'shishini rag'batlantiradi. Pedagog shuningdek guruhdagi nizolarni hal qilishda vositachi vazifasini bajaradi va jamoaviy muhitni ijobiy saqlashga ko'maklashadi. Hamkorlikka asoslangan o'qitish

texnologiyalari turli shakllarda qo'llanilishi mumkin jumladan kichik guruhlarda ishlash loyihalar asosida o'qitish debatlar va rolli o'yinlar orqali Bu metodlar o'quvchilarning bilimlarni yanada chuqurroq o'zlashtirishiga va ko'nikmalarini amaliyotda qo'llashiga yordam beradi

Bunday texnologiyalar o'quvchilarda mas'uliyat hissini oshiradi va ularni o'z bilimlari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olishga undaydi Shu bilan birga hamkorlik jamoada ijobiy muhit yaratishga yordam beradi bu esa ta'lim sifatining yaxshilanishiga olib keladi

Hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalarini samarali joriy etish uchun pedagogik jamoada qulay sharoitlar yaratish zarur Bularga zarur metodik yordam axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish va pedagoglarning malakasini oshirish kiradi Shuningdek pedagoglar o'rtasida tajriba almashish va hamkorlikni rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega

Shu bilan birga hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalari o'quvchilarning emotsional barqarorligini oshirishga yordam beradi Ular o'zaro hurmat va ishonch muhitida ta'lim olayotganlarida o'zlarini erkin va xavfsiz his qiladilar Bu esa ularning o'quv jarayonida samaradorligini oshiradi

Hamkorlikka asoslangan o'qitish texnologiyalari ta'lim jarayonini innovatsion va zamonaviy qilishda muhim ahamiyat kasb etadi Ular o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlab ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Nafaqat o'quvchilar bilan ishlashda, balki o'qituvchilar jamoasi ichidagi o'zaro munosabatlarni yaxshilash, psixologik muhitni sog'lomlashtirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Bu yondashuvning asosiy tamoyili — "birga o'rganish, birga o'sish" g'oyasiga tayanadi. Shu orqali jamoada o'zaro hurmat, ishonch, fikrlar xilma-xilligiga ochiqlik kabi ijobiy psixologik fazilatlar rivojlanadi.

Hamkorlikka asoslangan texnologiyalarning psixologik ta'siri quyidagicha ifodalanadi:

1. Jamoaviylik hissini mustahkamlash

O'qituvchilar guruhlarda ishlaganda o'zlarini yagona jamoaning bir qismi sifatida his qiladilar. Bu o'zaro bog'liqlik hissini kuchaytiradi va yakka-yolg'izlik yoki ajralganlik kayfiyatini kamaytiradi.

2. Stressni kamaytiradi

Hamkorlikda ishlash orqali muammolar bo'yicha yolg'iz qolish holatlari kamayadi. Bu o'qituvchilarning ruhiy bosimlarini yengillashtiradi va psixologik yengillik beradi.

3. O'zaro hurmat va ishonchni kuchaytiradi

Guruhda ishlash jarayonida o'qituvchilar bir-birining fikriga quloq tutishga o'rganadi. Bu esa jamoa a'zolari o'rtasida ishonch muhitini shakllantiradi.

4. Muloqot madaniyatini rivojlantiradi

Hamkorlik texnologiyalarida faol tinglash, fikr bildirish va muhokama qilish ko'nikmalari rivojlanadi. Bu muloqot sifatini oshirib, psixologik yaqinlikni ta'minlaydi.

5. O'zini anglash va baholashga yordam beradi

Hamkorlikdagi faoliyat orqali o'qituvchi o'z kuchli va zaif tomonlarini anglaydi, o'zini tahlil qilishni o'rganadi. Bu esa ruhiy o'sish va o'z-o'zini motivatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Empatiya va birdamlikni shakllantiradi

Jamoaviy faoliyatda boshqalarning nuqtayi nazarini qabul qilish, ularni tushunish ehtiyoji tug'iladi. Bu empatik fikrlashni shakllantirib, jamoani ruhiy jihatdan yanada uyg'unlashtiradi.

Hamkorlikka asoslangan texnologiyalar faqat darsda emas, balki o'qituvchilar o'rtasidagi ichki ishlar, seminarlar, metodik kunlar va maslahatlarga ham tatbiq etilishi maqsadga muvofiq. Bu orqali pedagogik jamoa o'zining professional salohiyatini oshiradi, shu bilan birga sog'lom va qo'llab-quvvatlovchi psixologik muhit shakllanadi.

Hamkorlikka asoslangan o'qitishda o'qituvchilar uchun psixologik yondashuv asosidagi amaliy tavsiyalar

1 O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib ularni jamoaviy ishga faol jalb qilish uchun rag'batlantirish Zarur o'quvchilarning qiziqishlari hissiyotlari va motivatsiyalarini tushunishga intilish

2 Ijobiy muloqot va ishonch muhitini shakllantirish O'quvchilarni o'z fikrlarini ochiq va erkin ifoda etishga rag'batlantirish va xatolarini qo'rqmasdan tan olishga o'rgatish

3 Nizolarni psixologik jihatdan to'g'ri boshqarish Konflikt vaziyatlarni konstruktiv hal qilish uchun empatiya faol tinglash va vositachilik qobiliyatlarini rivojlantirish

4 Guruhda tenglik adolat va hurmat tamoyillarini mustahkamlash Har bir o'quvchining hissiyotlarini e'tiborga olish va fikrlarini qadrlash

5 Shaxsiy yutuqlar va kichik muvaffaqiyatlarni doimiy ravishda rag'batlantirish Bu o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va jamoaviy ruhni mustahkamlaydi

6 O'quvchilarning hissiy holatini muntazam monitoring qilish Zarurat tug'ilganda individual psixologik yordam ko'rsatish yoki mutaxassisga murojaat qilish

7 O'quvchilarni o'zaro qo'llab-quvvatlash va hamkorlikda muammolarni hal qilishga o'rgatish Bu ularning ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi

8 O'qituvchining psixologik holatini nazorat qilish Stress va charchoqni oldini olishga harakat qilish pedagogning samaradorligi uchun muhim

XULOSA:

Xulosa qilib aytganda, hamkorlikka asoslangan o‘qitish texnologiyalari ta’lim jarayonining nafaqat didaktik, balki psixologik jihatdan ham samarali usuli hisoblanadi. U o‘quvchilarning motivatsiyasi, muloqot ko‘nikmalari va emotsional intellektini rivojlantiradi hamda sog‘lom psixologik muhit shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. G‘oziev E. – Umumiy psixologiya. Toshkent.
2. Karimova V.M. – Psixologiya (o‘quv qo‘llanma). Toshkent.
3. Davletshin M.G. – Yosh va pedagogik psixologiya. Toshkent.
4. Pedagogik texnologiyalar va ta’lim psixologiyasi bo‘yicha ilmiy-uslubiy manbalar.
5. ZIYO.NET